

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Kształcenie na rzecz włączenia społecznego narzędziem walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym” (opinia rozpoznawcza)

(2011/C 18/04)

Sprawozdawca: **María Candelas SÁNCHEZ MIGUEL**

Pismem z 23 lipca 2009 r. Diego LÓPEZ GARRIDO, sekretarz stanu ds. Unii Europejskiej w hiszpańskim Ministerstwie Spraw Zagranicznych i Współpracy, działając na podstawie art. 262 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską zwrócił się w imieniu przyszłej prezydencji hiszpańskiej do Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego o opracowanie opinii rozpoznawczej w sprawie:

„Kształcenie na rzecz włączenia społecznego narzędziem walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym”.

Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 23 marca 2010 r.

Na 462. sesji plenarnej w dniach 28–29 kwietnia 2010 r. (posiedzenie z 28 kwietnia) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 103 do 13 – 10 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 EKES z zadowoleniem przyjmuje decyzję poświęcenia roku 2010 na intensyfikację działań służących zniesieniu wykluczenia społecznego i ubóstwa oraz podkreśla znaczenie wykorzystania w tym celu kształcenia i szkolenia, które stanowią skuteczne instrumenty. Kształcenie postrzega się jako ważne narzędzie włączenia do społeczeństwa osób żyjących w ubóstwie.

1.2 Fakt, że jednym z najważniejszych punktów strategii UE na 2020 r. jest promowanie edukacji jako środka zwalczania nierówności i ubóstwa, oraz iż trzy rotacyjne prezydencje UE – hiszpańska, belgijska i węgierska – umieściły „kształcenie dla wszystkich” wśród swoich priorytetów, pozwala na przedstawienie szeregu działań mających na celu uczynienie z kształcenia i szkolenia efektywnych narzędzi w walce z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

1.3 Edukacja uznawana jest za prawo podstawowe od samego początku istnienia UE. Podjęto ogromne i pozytywne wysiłki w celu przekształcenia tego prawa w powszechnie dostępne dobro publiczne. EKES wniósł w tym kontekście spory wkład dzięki licznym opiniom, w których stwierdzono, że głównym celem edukacji jest wykształcenie wolnych, myślących krytycznie, niezależnych obywateli będących w stanie przyczynić się do rozwoju swojego społeczeństwa, posiadających wysoki poziom kompetencji niezbędnych do stawienia czoła nowym wyzwaniom, zwłaszcza na rynku pracy, lecz również świadomych faktu korzystania ze wspólnych wartości i kultury oraz potrzeby zachowania dla przyszłych pokoleń świata, w którym żyją.

1.4 W związku z koncepcją kształcenia na rzecz włączenia społecznego, Komitet zaleca Unii i państwom członkowskim przegląd strategii edukacyjnych, w tym ich treści, podejścia i struktur, oraz przydzielania środków. Należy także zbadać lub uaktualnić strategię dotyczące zatrudnienia, usług publicznych wysokiej jakości oraz konkretnych grup (dzieci, osób o szczególnych potrzebach, migrantów itp.), jak też uwzględnić w nich problematykę płci. Edukacja integracyjna może być rozwijana w różnych kontekstach formalnych i nieformalnych, w rodzinach czy we wspólnocie i jej ciężar nie musi spoczywać

wyłącznie na szkołach. Nie jest to zagadnienie o marginalnym znaczeniu ani też nie koncentruje się jedynie na osobach ubogich; edukacja integracyjna powinna być otwarta dla wszystkich grup społecznych, które jej potrzebują. Powody, dla których należy opowiedzieć się za tą koncepcją, można zebrać w trzy grupy:

- edukacyjne: ponieważ wymaga ona systemu kształcenia wysokiej jakości, dostępnego dla wszystkich, począwszy od okresu wczesnego dzieciństwa;
- społeczne: ponieważ kształcenie powinno służyć zmianie mentalności, tworząc społeczeństwo, w którym nikt nie czułby się wykluczony ani dyskryminowany i w którym nie istniałyby uprzedzenia;
- gospodarcze: ponieważ edukacja integracyjna przyczynia się do zwiększenia konkurencyjności w obliczu nowych wyzwań gospodarczych i nowych wymogów na rynku pracy.

1.5 Już od dłuższego czasu prowadzi się w UE dyskusje w sprawie uznawania wyników kształcenia nieformalnego, które przebiega poza tradycyjnym kontekstem edukacyjnym i które uzupełnia kształcenie formalne, ponieważ zapewnia nabycie praktycznych kompetencji i uniwersalnych umiejętności, uczy pozytywnego myślenia, a także skłania do aktywności obywatelskiej. Mimo iż dyskusje te nie doprowadziły jeszcze do zawarcia w tej sprawie porozumień na szczeblu UE, kształcenie nieformalne uznaje się coraz częściej za bardzo pomocne w dostępie do rynku pracy. Komitet uważa za wskazane, by UE przeanalizowała obecny stan działań w tym zakresie w świetle kształcenia na rzecz włączenia społecznego i pragnie poczynić w tym celu pewne zalecenia:

- należy zgromadzić informacje na temat istniejących przepisów instytucjonalnych i technicznych oraz zaproponować opracowanie wskaźników służących ocenie potencjalnych korzyści kształcenia nieformalnego, jak też zebrać dane dotyczące potencjalnych beneficjentów tego rodzaju edukacji;

- trzeba przejrzeć modele uznawania wyników kształcenia nieformalnego i wybrać te z nich, które są najbardziej egalitarne, skuteczne i korzystne, szczególnie dla osób wykluczonych społecznie, a także zapewnić jakość świadczonych w tej dziedzinie usług;
- ważne jest zachęcanie do wymiany udanych rozwiązań między państwami członkowskimi;
- należy zaangażować w ten proces partnerów społecznych, zainteresowane organizacje społeczeństwa obywatelskiego oraz przedstawicieli instytucji edukacyjnych, zarówno formalnych, jak i nieformalnych.

1.6 EKES podkreślał we wcześniejszych opiniach, że dostępne dla wszystkich szkolnictwo publiczne wysokiej jakości stanowi instrument promowania równości i włączenia społecznego. W tym względzie zasadnicze znaczenie ma zapewnienie osobom znajdującym się w sytuacji wykluczenia społecznego dostępu do wysokiej jakości edukacji, która miałaby w przeważającej mierze charakter publiczny⁽¹⁾, by mogły wejść na rynek pracy oraz znaleźć godne i dobrze płatne zatrudnienie.

1.7 Komitet zaleca na zakończenie, by potencjalne działania były spójne z wytyczonymi już priorytetami politycznymi, stanowiły impuls dla odważniejszych i ambitniejszych zobowiązań w tym obszarze oraz angażowały najróżniejsze instytucje i podmioty społeczne.

1.8 Konferencja pt. „Kształcenie na rzecz zwalczania wykluczenia społecznego”, organizowana przez EKES we Florencji w dniach 20–22 maja 2010 r., doskonale wpisuje się w tę wizję. W konferencji tej uczestniczyć będzie wiele podmiotów aktywnych w tej dziedzinie, a jej koncepcja oparta będzie na podejściu przekrojowym.

2. Wprowadzenie

2.1 Prawo do edukacji jako jedno z podstawowych praw człowieka zostało uznane w Unii Europejskiej i uwzględnione we wszystkich instrumentach tworzonych przez nią od samego początku. Europa podjęła ogromne i pozytywne wysiłki w celu przekształcenia tego prawa w powszechnie dostępne dobro publiczne⁽²⁾. Niemniej jednak nadal istnieją osoby, które nie mogą czerpać korzyści z tego prawa, co pogłębia sytuację niewykorzystanego dotychczas ubóstwa. Państwa członkowskie, Komisja i Parlament Europejski zaproponowały i przyjęły ważne środki w celu zwalczania ubóstwa, wykorzystując jako instrument na rzecz włączenia wysokiej jakości edukację publiczną o powszechnym charakterze. Z tego też względu Unia postanowiła ogłosić rok 2010 Europejskim Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym⁽³⁾.

⁽¹⁾ Zob. wytyczne UNESCO w sprawie polityki integracji w obszarze kształcenia, Paryż 2009.

⁽²⁾ Europejska Karta Praw Podstawowych (2000). Należy również wspomnieć o ratyfikacji przez państwa europejskie wszystkich traktatów międzynarodowych dotyczących praw człowieka, a w szczególności Konwencji praw dziecka Narodów Zjednoczonych (1989), Paktu praw obywatelskich i politycznych oraz Paktu praw ekonomicznych, społecznych i kulturalnych (1966).

⁽³⁾ Dz.U. C 224 z 30.8.2008, s. 106.

2.2 Włączenie społeczne i zwalczanie ubóstwa stanowią integralny element celów UE w zakresie wzrostu i zatrudnienia. Koordynacja krajowych strategii na rzecz włączenia i zabezpieczenia społecznego przebiega za pośrednictwem procesu wymiany i nauki, tzw. otwartej metody koordynacji stosowanej w obszarach należących do kompetencji państw członkowskich w celu zapewnienia konwergencji między strategiami krajowymi, tak aby umożliwić realizację wspólnych zadań. Otwarta metoda koordynacji sprzyja koordynacji polityki społecznej, szczególnie w ramach odnowionej strategii lizbońskiej.

2.3 Z drugiej strony edukacja i szkolenia mają kluczowe znaczenie dla poprawy rozwoju gospodarczego i spójności społecznej w społeczeństwie. Nieudane próby ograniczenia ubóstwa oraz potencjalne konsekwencje obecnego kryzysu gospodarczego dla wyłączenia społecznego, jak też coraz większe bezrobocie zmuszają do poszukiwania instrumentów pozwalających na osiągnięcie celu aktywnej integracji.

2.4 Wśród priorytetów strategii „UE 2020”⁽⁴⁾ na czoło wysuwa się „tworzenie wartości poprzez oparcie wzrostu na wiedzy”. Uznano tym samym, iż wiedza napędza rozwój zrównoważony, a edukacja, badania, innowacje i kreatywność są elementami zmian. Konkluzje z majowego szczytu w Pradze, podczas którego omawiano kwestie zatrudnienia, zmierzają w tym samym kierunku. W obliczu kryzysu gospodarczego, który wywarł duży wpływ na pracowników i przedsiębiorstwa, szczególnie MŚP, oraz z uwagi na niezwykle wysoki poziom bezrobocia sięgający nawet 20,2 % (przy znacznych różnicach między państwami UE) konieczne jest nasilenie działań na rzecz tworzenia miejsc pracy i promowania równości wszystkich Europejczyków, a przede wszystkim wzmocnienie polityki edukacyjnej.

2.5 Szkolnictwo publiczne, będące jednym z głównych instrumentów sprzyjających równości, napotyka obecnie na nowe, liczne przeszkody w coraz bardziej zglobalizowanym świecie, który charakteryzuje się także większymi nierównościami, podziałami i asymetriami. Integracja szkolna i społeczna wszystkich osób uczących się stanowi priorytet dla władz publicznych i organizacji międzynarodowych lub regionalnych. Edukacja integracyjna wiąże się ze spełnianiem potrzeb w zakresie nauki dzieci, młodzieży i dorosłych, a zwłaszcza tych sektorów, które w największym stopniu narażone są na dyskryminację, marginalizację, ubóstwo bądź wykluczenie społeczne.

2.6 Kształcenie i szkolenie mogą stanowić skuteczne instrumenty walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Młodzi ludzie posiadający niewielkie możliwości udziału w społeczeństwie stoją przed specyficznymi problemami w swoim otoczeniu. Mogą się one wiązać z edukacją, z sytuacją społeczno-gospodarczą i geograficzną bądź wynikać z niesprawności.

⁽⁴⁾ COM(2009) 647 wersja ostateczna z 24.11.2009 r. Dokument roboczy Komisji „Konsultacje dotyczące przyszłej strategii »UE 2020«”.

2.7 Według głównych wytycznych UNESCO edukacja integracyjna jest procesem zmierzającym do uwzględnienia różnych potrzeb każdej osoby uczącej się i reagowania na nie poprzez coraz większy udział w nauce, kulturze i wartościach danej wspólnoty w celu ograniczenia wykluczenia społecznego i ubóstwa. Kształcenie na rzecz włączenia społecznego wymaga zmiany treści, podejścia, struktur i strategii edukacyjnych, a następnie systemów kształcenia nauczycieli, a także przyznania większych środków na realizowanie wizji obejmującej wszystkie osoby uczące się i zakładającej, że na ogólnym systemie edukacji spoczywa obowiązek wykształcenia wszystkich obywateli. Edukacja integracyjna ma stanowić odpowiedź na różne potrzeby z zakresu nauki wyrażone przez poszczególne grupy społeczne, a udostępnić można ją za pośrednictwem kanałów formalnych bądź nieformalnych.

2.8 Koncepcja ta nie jest ani kwestią marginalną dotyczącą sposobu włączenia określonych osób uczących się do ogólnego systemu edukacji, ani też nie ogranicza się jedynie do osób ubogich. Jej celem jest przekształcenie systemów edukacji i pozostałych ram kształcenia, tak aby dostosować je do różnych osób uczących się, dzięki czemu sama stanie się ważnym instrumentem zwalczania ubóstwa. Musi ona doprowadzić do tego, by nauczyciele i uczniowie poczuli się swobodnie w obliczu różnorodności i zaczęli ją postrzegać nie jako problem, lecz jako wyzwanie i szansę na wzbogacenie środowiska edukacyjnego.

2.9 Masowe bezrobocie doprowadziło do pojawienia się ubóstwa na niespotykaną dotychczas skalę. W rzeczywistości⁽⁵⁾ obecny kryzys gospodarczy tylko boleśnie potwierdza tę sytuację. Ubóstwo w dzisiejszych czasach to nie tylko brak wystarczających dochodów; może się ono przejawiać ograniczonym dostępem do opieki zdrowotnej i edukacji lub jej brakiem, niebezpiecznym otoczeniem, utrzymywaniem się dyskryminacji i uprzedzeń oraz wykluczeniem społecznym. Zatrudnienie, jeśli nie jest to praca wysokiej jakości, już nie stanowi samo w sobie wystarczającego zabezpieczenia przed ubóstwem. Skrajne ubóstwo dotyka w większym stopniu kobiet niż mężczyzn: w UE aż w 17 państwach członkowskich ryzyko znalezienia się w takiej sytuacji jest znacznie wyższe w wypadku kobiet. Kobiety samotnie wychowujące dzieci są najbardziej narażone na ubóstwo. Mając na względzie, iż 60 % populacji na świecie korzysta zaledwie z 6 % zasobów, 50 % ludzi musi przeżyć za 2 USD dziennie, a ponad miliard zarabia mniej niż 1 USD na dzień, Europa nie może zamienić się w twierdzę ani zignorować kontekstu, w którym funkcjonuje.

2.10 Zjawiska coraz większego ubóstwa w miastach, exodusu ze wsi do miast i masowej migracji stanowią utrudnienie dla polityki społecznej w regionie. Według danych Eurostatu z 2009 r. 16 % ludności europejskiej żyje poniżej poziomu ubóstwa, a w wypadku jednego na dziesięciu Europejczyków pracy nie posiada żaden członek rodziny. W różnych

państwach członkowskich dzieci są bardziej narażone na ubóstwo niż reszta społeczeństwa (19 %, tj. 19 mln dzieci). Należy koniecznie przerwać cykl, który prowadzi do ubóstwa tylu osób, i stworzyć stabilne i bezpieczne środowisko edukacyjne, które umożliwi wszystkim osobom uczącym się pełne korzystanie z przysługujących im praw podstawowych oraz rozwój ich umiejętności, jak też zapewni im perspektywę na przyszłość.

3. Uwagi ogólne

3.1 Walka z ubóstwem stanowi podstawowy element polityki integracji i zatrudnienia na szczeblu UE i w państwach członkowskich. Wcześniej uważana była za politykę opieki społecznej, a obecnie przekształciła się w walkę z wykluczeniem. Nie jest to już tylko kwestia zabezpieczenia społeczeństwa przed skutkami ubóstwa, lecz zagwarantowania praw człowieka osobom dotkniętym tym problemem. W 2007 r., kiedy postanowiono, że celem na 2010 r. będzie walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, Parlament Europejski i Rada stwierdziły, że obecnie w Unii Europejskiej około 78 mln osób jest zagrożonych ubóstwem i liczba ta nadal rośnie. Ponieważ sytuacja ta wyraźnie narusza wspólne wartości UE, konieczne są działania angażujące jednocześnie UE i państwa członkowskie.

3.2 Z drugiej strony kraje należące do ONZ przyjęły w 2000 r. milenijne cele rozwoju ukierunkowane przede wszystkim na zmniejszenie o połowę przypadków skrajnego ubóstwa. Celów tych jest osiem i mają zostać zrealizowane do 2015 r. Niemniej jednak w obecnej sytuacji gospodarczej widać, że trudno będzie osiągnąć wszystkie założenia w przewidzianych terminach. UE postanowiła poświęcić 2010 r. na walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz planuje podwojenie wysiłków na rzecz zrealizowania wspomnianych celów.

3.3 EKES wielokrotnie utrzymywał, iż społeczeństwo oparte na wiedzy stanowi jeden z zasadniczych warunków do zapewnienia pełnej integracji wszystkich osób uczących się, a nie tylko wybranych grup, jak również do osiągnięcia celów ustanowionych podczas szczytu w Lizbonie.

3.4 Komitet stwierdził niedawno⁽⁶⁾, że osoby najsłabiej wykształcone są najbardziej narażone na wykluczenie. Prawo do edukacji musi im stworzyć szanse na poprawę jakości życia i dostępu do rynku pracy. Należy również przypomnieć, że zmiany gospodarcze, społeczne i technologiczne wymagają dostosowania treści oferty kształcenia, zwłaszcza jeśli chcemy odpowiedzieć na potrzeby rynku pracy. W tym kontekście EKES proponuje dokonanie zmiany w szkołach i na uniwersytetach, tak aby w wypadku zaprzestania nauki istniała możliwość skorzystania ze szkoleń zawodowych, które mogłyby ułatwić znalezienie zatrudnienia⁽⁷⁾. Chodzi tu o zapobieganie negatywnym konsekwencjom wykluczenia społecznego oraz naprawianie ich.

⁽⁵⁾ Key Data on Education in Europe (Sprawozdanie Komisji na temat edukacji w Europie 2009), http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105EN.pdf.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 128 z 18.5.2010, s. 10.

⁽⁷⁾ Dz.U. C 256 z 27.10.2007, s. 93.

3.5 Komitet przyjął też opinię⁽⁸⁾, w której pozytywnie ustosunkował się do komunikatu Komisji „Nowe umiejętności w nowych miejscach pracy” i stwierdził, że „podnoszenie poziomu umiejętności na wszystkich poziomach jest podstawowym warunkiem zarówno ożywienia gospodarki w krótkim okresie, jak i długoterminowego rozwoju, zwiększenia produktywności, konkurencyjności, zatrudnienia, równych szans i spójności społecznej”.

3.6 W każdym razie nie da się uniknąć doprecyzowania koncepcji kształcenia na rzecz włączenia społecznego, ponieważ jest to nie tylko strategia, lecz również proces wymuszający zarówno przegląd polityki edukacyjnej i zatrudnienia oraz polityki w zakresie świadczenia usług publicznych wysokiej jakości, jak i skierowanie uwagi na różnorodność osób uczących się: mężczyzn, kobiet, dzieci, młodzieży i osób starszych, migrantów, bezrobotnych, osób upośledzonych lub zarażonych HIV/AIDS. Krótko mówiąc, ostatecznym celem edukacji integracyjnej jest zniesienie wszelkich form wykluczenia będących wynikiem zarówno negatywnych działań, jak i nieuwzględnienia różnorodności. Może być rozwijana w różnych kontekstach formalnych i nieformalnych, w rodzinach czy we wspólnocie i jej ciężar nie musi spoczywać wyłącznie na szkołach.

3.7 Bardzo często kształcenie nieformalne opiera się na takich formach pedagogiki i metodach roboczych, które są ze swej natury niehierarchiczne i oparte na uczestnictwie. Ponadto kształcenie nieformalne jest ściśle powiązane z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i jest przez nie prowadzone. Ze względu na swoje cechy i oddolne podejście, ta forma kształcenia okazała się skutecznym instrumentem walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Z tego powodu EKES podkreśla, że „kształcenie nieformalne” może odegrać bardzo istotną rolę w realizacji strategii „Europa 2020”.

3.8 Skuteczność uczenia się przez całe życie zwiększa się dzięki kształceniu nieformalnemu, które uzupełnia i wspiera kształcenie formalne. Związek ten może na przykład odgrywać istotną rolę w zwiększaniu atrakcyjności uczenia się wśród młodych ludzi i w ten sposób przeciwdziałać przedwczesnemu porzuceniu nauki szkolnej poprzez wprowadzanie nowych metod, ułatwianie przejścia między kształceniem formalnym i nieformalnym oraz uznawanie nabytych umiejętności⁽⁹⁾.

3.9 OECD przywiązuje szczególną wagę do zagadnienia nieformalnego uczenia się, prowadzi badania i opracowuje projekty⁽¹⁰⁾. Nie ma jeszcze ogólnych porozumień co do tego, w jaki sposób i w jakim stopniu uwzględnić wiedzę zdobytą w ramach edukacji pozaformalnej, a jeszcze mniej w ramach nieformalnego uczenia się. Wymaga to m.in. uznania zdolności innych podmiotów, takich jak organizacje społeczeństwa obywatelskiego, do nauczania poza formalnym systemem edukacji oraz ustanowienia norm pozwalających na ocenę uzyskanych w ten sposób kompetencji. Uznanie nabytych kompetencji i umiejętności wchodzi w zakres strategii na rzecz uczenia się przez całe życie wdrażanych w poszczególnych państwach

członkowskich. W niektórych krajach bada się procedury prawnego uznawania kompetencji i umiejętności na podstawie istniejących krajowych ram kwalifikacji, co ułatwia wejście na rynek pracy. EKES stwierdza, że UE powinna przeanalizować sytuację na szczeblu państw członkowskich i zaleca owocną wymianę sprawdzonych rozwiązań i przykładów między państwami członkowskimi.

3.10 Pewnym ryzykiem, którego należy unikać, jest kierowanie strategii edukacyjnych na rzecz włączenia społecznego jedynie do osób ubogich, imigrantów lub osób, które z jakichkolwiek powodów zrezygnowały z nauki. Doprowadziłoby to do odizolowania uczestników, zamiast ich zintegrować w systemie. Możliwym rozwiązaniem alternatywnym byłoby otwarcie tych systemów dla innych grup, które by ich potrzebowały⁽¹¹⁾. Choć kształcenie nieformalne nie może zastąpić edukacji formalnej, to może ją uzupełnić dzięki uznaniu wartości wiedzy nabytej kanałami nieformalnymi, jeśli tylko beneficjenci tych środków będą mieli możliwość powrotu do formalnego obiegu, gdyby wyrazili taką potrzebę i gdyby okazało się to konieczne.

3.11 Komitet uważa, że zasadnicze znaczenie ma zapewnienie osobom znajdującym się w sytuacji wykluczenia społecznego dostępu do wysokiej jakości edukacji, która miałaby w przeważającej mierze charakter publiczny⁽¹²⁾, by mogły wejść na rynek pracy oraz znaleźć godne i dobrze płatne zatrudnienie. Równie ważne jest, by w drodze kształcenia przekazywać podstawowe wartości obywatelstwa, faktycznej równości kobiet i mężczyzn oraz aktywnego uczestnictwa w procesach demokracji. EKES opowiada się za systemem edukacji, który sprzyjałby rozwojowi osobistemu i społecznemu, a nie był postrzegany wyłącznie jako metoda przekazywania kompetencji i umiejętności (podejście utylitarne). Powinien on przygotowywać otwartych, myślących krytycznie obywateli zdolnych do aktywnego udziału w społeczeństwach, które stają się coraz bardziej sprawiedliwe i coraz dojrzsze politycznie.

3.12 Zdaniem Komitetu promowanie włączenia społecznego poprzez edukację doprowadzi do zwiększenia zdolności krytycznej analizy i przyczynia się do poprawy otoczenia edukacyjnego i społecznego osób uczących się, dzięki czemu umożliwiała im stawienie czoła nowym wymogom na rynku pracy i w społeczeństwie. Powiązanie edukacji z włączeniem społecznym oznacza również połączenie jej z celami rozwoju społeczeństwa i obszarów, na których świadczone są te usługi. W ten sposób kształcenie posłuży jako instrument stopniowego eliminowania ubóstwa.

3.13 Powody, dla których należy opowiedzieć się za edukacją integracyjną, można zebrać w trzy grupy:

— edukacyjne: wymóg, by system kształcenia był powszechnie dostępny (cel „Edukacja dla wszystkich w 2015 r.”); oznacza to, że system ten musi być otwarty na różnorodność osób uczących się;

⁽⁸⁾ Dz.U. C 128 z 18.5.2010, s. 74.

⁽⁹⁾ Dz.U. C 151 z 17.6.2008, s. 45 oraz Dz.U. C 318 z 23.12.2009, s. 113.

⁽¹⁰⁾ Np. „Recognition of non-formal and informal learning in OECD countries: A very good idea in jeopardy?”, Lifelong Learning in Europe, Patrick Werquin, Paryż 2008.

⁽¹¹⁾ OECD, „Beyond Rethoric: Adult learning policies and practices”, Paryż 2003 oraz „Promoting Adult learning”, Paryż 2005.

⁽¹²⁾ Zob. wytyczne UNESCO w sprawie polityki integracji w obszarze kształcenia, Paryż 2009.

- społeczne: kształcenie może i powinno służyć zmianie mentalności, wspierać budowę społeczeństw, w których nie istniałyby uprzedzenia i dyskryminacja, a wszyscy obywatele mogliby korzystać z przysługujących im praw podstawowych;
- gospodarcze: edukacja integracyjna przyczyniłaby się do zwiększenia rzeczywistej konkurencyjności społeczeństwa w obliczu nowych problemów ekonomicznych. Konkurencyjność powinna płynąć z pozytywnych działań, a nie z nieuczciwych praktyk. Włączenie społeczne i jakość wzajemnie się uzupełniają.

4. Konkretny cele

4.1 Europejski Rok Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym ma 4 konkretne cele:

- **uznanie:** prawa osób dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym do godnego życia i do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym;
- **zwiększenie poczucia odpowiedzialności:** społeczeństwa za politykę i działania na rzecz włączenia społecznego poprzez uświadomienie ludziom, że wszyscy muszą zaangażować się w walkę z ubóstwem i marginalizacją;
- **zapewnienie spójności:** społeczeństwa oraz przedstawienie korzyści płynących ze społeczeństwa, w którym by wykorzeniono ubóstwo i nikt nie byłby skazany na marginalizację;
- **podkreślenie silnego zaangażowania:** politycznego UE na rzecz walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz propagowanie tego zaangażowania na wszystkich szczeblach sprawowania władzy.

4.2 Głównymi zagadnieniami podczas obchodów Roku będą:

- a) ubóstwo dzieci i międzypokoleniowe przekazywanie ubóstwa;

- b) rynek pracy sprzyjający integracji;
- c) brak dostępu do kształcenia i szkolenia;
- d) zależność między płcią a ubóstwem;
- e) dostęp do podstawowych usług;
- f) przezwyciężenie dyskryminacji i propagowanie integracji imigrantów oraz włączenie społeczne i integracja na rynku pracy mniejszości etnicznych;
- g) odpowiedź na potrzeby osób niepełnosprawnych i innych słabszych społecznie grup.

4.3 Tym samym rok 2010 będzie stanowił w Europie wyjątkową okazję do uświadomienia szerokiej i bardzo zróżnicowanej opinii publicznej konieczności walki z ubóstwem oraz roli edukacji w tym zakresie, jak też zmobilizowania ludzi do działania, tak aby zrealizować cel wykorzenienia ubóstwa. Dokonać uda się tego jedynie wówczas, jeśli przekazemy odważne i jasne przesłanie, a nie liczne i rozproszone idee. Dlatego też Komitet proponuje, by działania koncentrowały się wokół centralnej osi „Kształcenie na rzecz włączenia społecznego ważnym narzędziem walki z ubóstwem. W kierunku Europy wolnej od wykluczenia społecznego”.

4.4 Hiszpania będzie przewodniczyć Radzie Unii Europejskiej w pierwszej połowie 2010 r. W ostatnich latach kraj ten zwracał szczególną uwagę na tematykę walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz edukacji integracyjnej. Prezydencja hiszpańska otwiera europejski rok poświęcony tym zagadnieniom. Inauguracja miała miejsce 21 stycznia 2010 r. w Madrycie, a pod koniec czerwca odbędzie się zwyczajowe posiedzenie Rady Europejskiej, podczas którego Hiszpania przekaże rotacyjną prezydencję Belgii. Zainteresowanie Hiszpanii tą tematyką oraz podjęte przez nią zobowiązania na rzecz zapewnienia wszystkim osobom dostępu do kształcenia wydają się doskonałą okazją do przeprowadzenia szeregu działań, które zapewnią prawdziwe rezultaty i przybliżą nas do osiągnięcia pożądanego celu, tj. wyeliminowania ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Bruksela, 28 kwietnia 2010 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Mario SEPI

ZAŁĄCZNIK

do opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Następujące poprawki, które uzyskały poparcie co najmniej jednej czwartej oddanych głosów, zostały odrzucone w trakcie debaty:

Nowy punkt 1.5

„Kształcenie nieformalne” jest formą kształcenia, które było i jest wykorzystywane w różnych krajach na szeroką skalę przez pracodawców, związki zawodowe oraz ogół społeczeństwa obywatelskiego przez wiele pokoleń. Dzięki stosowaniu form pedagogiki i metod pracy opartych na uczestnictwie jest ono bardzo skutecznym instrumentem walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. W związku z tym EKES podkreśla, że „kształcenie nieformalne”, uzupełniające formalną edukację, może odegrać bardzo istotną rolę w realizacji strategii „UE 2020” na rzecz rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Wynik głosowania:

Za: 44

Przeciw: 61

Wstrzymało się: 14

Punkt 3.7

Dodać

„Kształcenie nieformalne” jest uznawane w wielu krajach za formę kształcenia służącą lepszej integracji społecznej osób i włączaniu ich do życia zawodowego. Przez wiele pokoleń było wykorzystywane na szeroką skalę przez przedsiębiorców, związki zawodowe i organizacje społeczeństwa obywatelskiego. Bardzo często kształcenie nieformalne opiera się na takich formach pedagogiki i metodach roboczych, które są ze swej natury niehierarchiczne i oparte na uczestnictwie. Ponadto kształcenie nieformalne jest ściśle powiązane z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i jest przez nie prowadzone. Ze względu na swoje cechy i oddolne podejście, ta forma kształcenia okazała się skutecznym instrumentem walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Z tego powodu EKES podkreśla, że „kształcenie nieformalne” może odegrać bardzo istotną rolę w realizacji strategii „Europa 2020”.

Wynik głosowania:

Za: 37

Przeciw: 73

Wstrzymało się: 10